

УДК 343.8

О. М. Кревсун

ПЕРЕВЕДЕННЯ ЗАСУДЖЕНОГО З ОДНІЄЇ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ ДО ІНШОЇ. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розглянуто деякі питання недосконалості правового регулювання субінституту зміни умов тримання засуджених у разі переведення їх з однієї виправної колонії до іншої. Важливість цього субінституту полягає в тому, що засуджені власною поведінкою, ставленням до суспільно корисної праці та навчання мають можливість змінити своє правове становище як у бік зменшення режимних правообмежень, так і в бік їх збільшення. Проілюстровано застосування зазначеної зміни умов тримання засуджених на окремих прикладах.

Ключові слова: прогресивна система, виконання покарання, субінститут, виправна колонія, умови тримання, переведення засудженого.

Постановка проблеми. Кримінально-виконавчий кодекс України закріплює за засудженими до позбавлення волі право змінити свої умови тримання в місцях позбавлення волі аж до умовно-

дострокового звільнення від відбування покарання у разі досягнення ними відповідного ступеня виправлення. Проте функціонування субінституту зміни умов тримання засуджених шляхом переведення їх з однієї виправної колонії до іншої містить небажані протиріччя, які зустрічаються у практичній діяльності.

Стан дослідження. Питання про переведення засуджених з однієї виправної колонії до іншої як один з елементів прогресивної системи виконання покарання досліджувалося у працях таких учених, як Г. А. Аванесов, О. І. Бажанов, М. О. Беляєв, М. М. Паше-Озерський, С. В. Познишев, О. А. Ременсон, М. О. Стручков, Ю. М. Ткачевський, Б. С. Утевський та ін. Однак цей субінститут потребує більш детального вивчення.

Мета цієї статті – дослідити певну недосконалість правового регулювання переведення засуджених з однієї виправної колонії до іншої як одного із субінститутів прогресивної системи виконання покарання.

Виклад основного матеріалу. Не може викликати сумнівів твердження, що будь-яка система в тій чи іншій галузі суспільно-економічних відносин формується з окремих її елементів. Сукупність відповідних елементів, наприклад, прогресивної системи виконання покарання, визначає її сутність, змістом якої є переведення засуджених в інші умови тримання, збільшення чи зменшення обсягу їх прав на пільги. Інакше кажучи, застосування будь-якого з елементів (субінститутів) прогресивної системи виконання покарання пов'язано з видозміненням кримінально-правових відносин, що виникають між засудженим як суб'єктом цих відносин і державою в особі виправної колонії [1, с. 34].

Згідно з ч. 1 ст. 93 КВК України засуджений до позбавлення волі відбуває весь строк покарання в одній виправній або виховній колонії, як правило, у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до його місця проживання до засудження або місця постійного проживання родичів засудженого. Переведення засудженого для подальшого відбування покарання з однієї виправної чи виховної колонії до іншої допускається за наявності виняткових обставин, які перешкоджають подальшому перебуванню засудженого в цій виправній чи виховній колонії. Порядок переведення визначається нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України.

Натомість проблемним аспектом залишається те, що кримінально-виконавче законодавство не надає роз'яснення, що саме необхідно розуміти під винятковими обставинами. Отже, зміст поняття «виняткові обставини» визначається на розсуд адміністрації установи, що в принципі небажане, оскільки адміністрація при цьому сама може визначати підстави для переведення засуджених, а це, у свою чергу, створює передумови для можливих зловживань, наслідком яких є порушення прав і законних інтересів останніх. Спостерігаємо протиріччя також між ч. 2 ст. 93 КВК України та ч. 1 ст. 101 КВК

України. Перша норма передбачає, що переведення з однієї колонії до іншої допускається за наявності виняткових обставин, які перешкоджають подальшому перебуванню засудженого у цій виправній колонії, а друга дозволяє таке переведення залежно від досягнення засудженим певного ступеня виправлення (стає на шлях виправлення).

Зміна умов тримання засуджених у межах однієї виправної колонії містить у собі доволі вузький діапазон представлених засудженим прав. Натомість зміна умов тримання шляхом переведення їх з однієї установи до іншої дозволяє значною мірою послабити або посилити ступінь ізоляції, зменшити або збільшити кількість правообмежень і таким чином ефективніше вплинути на їх поведінку. Необхідність такої зміни обумовлена, насамперед, тим, що в період відбування покарання відбуваються зміни у свідомості самого засудженого, в його ставленні до себе та оточуючих, до заходів виховного впливу, до праці та навчання. Довготривале перебування засудженого в одних умовах (в обмеженому соціальному середовищі) є небажаним і не може сприяти його виправленню. Негативний вплив такого середовища певною мірою нейтралізується шляхом зміни характеру правообмежень, наприклад, «переводом в исправительно-трудовое учреждение с менее строгим видом режима, что сглаживает противоречия между изменившимися свойствами личности осуждённого и условиями, в которых он отбывает наказание» [2, с. 141]. Отже, змінюючи умови тримання засуджених шляхом переведення їх до виправної колонії іншого виду, адміністрація установи тим самим стимулює або карає засуджених.

Характерним для правових субінститутів – зміни умов тримання засуджених і заходів заохочення – є однорідність критеріїв, необхідних для їх застосування. Разом із тим, ми не вважаємо переведення засуджених з однієї виправної колонії до іншої або переведення їх у межах однієї установи заходом заохочення. Якщо такий субінститут є заходом заохочення, то для його застосування засудженим немає необхідності доводити своє виправлення. Про це свідчить і юридична природа заохочення – спосіб стимулювання правосвідомої поведінки, а не підстава для зміни умов тримання засуджених.

У результаті переведення засуджених до іншої колонії змінюється і обсяг карального впливу. Що стосується виховних засобів, то їх зміст залишається практично незмінним в період усього строку покарання, змінюються лише форми та інтенсивність застосування. Отже, у процесі переведення необхідно вести повний та об'єктивний облік індивідуальних рис особистості. Необґрунтована зміна умов тримання може вплинути на формування у засудженого неправильного усвідомлення стосовно карального змісту покарання.

Згідно з ч. 1 ст. 101 КВК України засуджені, які стають на шлях виправлення, переводяться:

– з приміщень камерного типу в звичайні жилі приміщення колонії максимального рівня безпеки або колонію середнього рівня

безпеки – після фактичного відбуття не менше однієї четвертої призначеного судом строку покарання;

– із звичайних жилих приміщень колонії максимального рівня безпеки в колонію середнього рівня безпеки – після фактичного відбуття не менше половини призначеного судом строку покарання.

Необхідність переведення засуджених зі звичайних жилих приміщень колонії максимального рівня безпеки в колонію середнього рівня безпеки зумовлена відсутністю в колоніях максимального рівня безпеки, відповідно до ч. 1 ст. 94 КВК України, дільниці соціальної реабілітації.

На підставі п. 3.3 Інструкції про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, позбавлених волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 24.11.2014 № 1969/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 24.11.2014 за № 1492/26269, засуджені переводяться з колонії мінімального та середнього рівнів безпеки до колонії мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання в порядку, передбаченому ст. 101 та ч. 3 ст. 138 КВК України, після фактичного відбуття:

1) не менше однієї четвертої частини строку покарання, призначеного судом за злочин середньої тяжкості;

2) не менше третини строку покарання, призначеного судом за умисний тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який була засуджена до позбавлення волі;

3) не менше половини строку покарання, призначеного судом за особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше була звільнена умовно-достроково і вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання [3].

Переведення в колонію мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання для окремих засуджених є першим етапом прогресивної системи виконання покарання. Доволі різка зміна умов тримання засуджених – від суворої ізоляції до напіввільного режиму – нерідко призводить до того, що засуджені, потрапивши в незвичні для них умови та не навчившись ще правильно користуватися наданими їм пільгами, допускають порушення режиму [4, с. 104–106]. Взагалі, переведення засуджених у виправну колонію мінімального рівня безпеки із полегшеними умовами тримання дає позитивні результати за умови, якщо висновок адміністрації установи про переведення базується на глибокому та всебічному вивченні особистості засудженого.

Поряд із переведенням засуджених з однієї виправної колонії до іншої, що має на меті поліпшення умов тримання останніх, у кримінально-виконавчому законодавстві присутній також вид переведення, що тягне за собою відповідно до ч. 3 ст. 101 КВК України погіршення умов тримання засуджених до позбавлення волі. У цій

нормі зазначено, що засуджені, які злісно порушують режим відбування покарання, можуть бути переведені: з дільниці соціальної реабілітації до іншої дільниці; з колонії середнього рівня безпеки або звичайного жилого приміщення колонії максимального рівня безпеки у приміщення камерного типу колонії мінімального рівня безпеки. Скасування поліпшених умов тримання означає відновлення початкового правового положення засуджених, в якому вони перебували до цього [5, с. 100].

Крім зазначених вище варіантів переведення засуджених до колонії іншого рівня безпеки за злісні порушення ними режиму відбування покарання, у Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (ПВР УВП) визначено також можливість їх переведення за тією ж підставою з колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання: а) в колонію мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання; б) в колонію, де засуджений раніше відбував покарання [6].

Відповідно до Положення про сектор максимального рівня безпеки при виправній колонії середнього рівня безпеки, затвердженого наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 28.07.2005 № 124 [7], у колоніях середнього рівня безпеки передбачено створення ізольованих секторів максимального рівня безпеки. У такому випадку, наскільки доречно здійснювати переведення засудженого, якого визнано злісним порушником установленого порядку відбування покарання, з колонії середнього рівня безпеки у приміщення камерного типу (ПКТ) колонії максимального рівня безпеки, якщо таке переведення можливе в межах однієї колонії? На наше переконання, це переведення є недоцільним, оскільки крім іншого несе ще й додаткове фінансове навантаження. У свою чергу, проведені дослідження дисциплінарної практики пока-зали, що переведення засуджених за злісні порушення режиму відбування покарання до установи з іншим видом режиму в дійсності застосовується рідко, переважно до осіб, які відбувають покарання в колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання. Частіше до злісних порушників установленого порядку відбування покарання застосовується переведення їх в ПКТ [8, с. 137–138].

Тримання засуджених у ПКТ сприяє зменшенню кількості порушень режиму відбування покарання у вигляді позбавлення волі. Проте, чи доцільно при цьому говорити, що засуджені починають виправлятися? Відповідь, на нашу думку, скоріше негативна. Саме сувора ізоляція, умови ПКТ, посилені у порівнянні з іншими дільницями установи нагляд за засудженими не дозволяють їм учиняти порушення установленого режиму. Разом із тим, чимало засуджених, переведених із ПКТ назад до установи, добре себе поведуть, позитивно ставляться до праці та інколи навіть заслуговують на зміну умов тримання в кращий бік, хоча окремих аналіз і свідчить про малу ефективність переведень засуджених у ПКТ, особливо неодноразових.

Такі переведення певною мірою переривають процес виправлення й ресоціалізації та частіше пов'язані з подоланням організаційних труднощів. Незначну ефективність ПКТ визнали й окремі юристи, які займалися дослідженням цієї проблеми [9, с. 40]. Пенітенціарна практика свідчить, що більшість засуджених, які переведені в ПКТ, продовжують учиняти порушення режиму.

З'являються сумніви щодо доцільності, наприклад, переведення засудженого на підставі ч. 3 ст. 101 КВК України з колонії середнього рівня безпеки відразу в ПКТ колонії максимального рівня безпеки. На нашу думку, логічно було б перевести такого засудженого до жилого приміщення колонії максимального рівня безпеки, а потім, у разі відсутності ознак виправлення, – до ПКТ цієї колонії.

Потребує більш чіткого визначення і таке питання. ПВР УВП передбачено, що зміна умов тримання засуджених шляхом їх переведення до виправних колоній іншого рівня безпеки здійснюється Апеляційною комісією ДПтС України за поданням адміністрації виправної колонії, погодженим з начальником територіального органу ДПтС України та спостережною комісією [6]. Натомість у ч. 3 ст. 100 КВК України зазначено, що таке переведення здійснюється центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, за поданням адміністрації виправної колонії, погодженим з начальником територіального управління (відділу) центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, і лише у випадках переведення засудженого у більш суворі умови тримання або збільшення обсягу встановлення правообмежень воно обов'язково погоджується зі спостережною комісією.

Висновки. Розглянувши питання щодо зміни умов тримання засуджених шляхом переведення їх з однієї виправної колонії до іншої ми переконуємося у важливості цього субінституту в процесі виправлення осіб, позбавлених волі. Стає помітним і те, що на сьогодні у вітчизняному кримінально-виконавчому законодавстві мають місце певні суперечності, які виникають у процесі правового регулювання цього елемента прогресивної системи виконання покарання.

Увагу привертає також той факт, що деякі види переведень закріплено тільки в ПВР УВП і не закріплено в КВК України. При цьому проблема виникає в процесі правового регулювання порядку зміни статусу засудженого до позбавлення волі, оскільки переведення, наприклад, зі збільшенням обсягу встановлених правообмежень для засуджених повинно бути закріплено виключно на законодавчому рівні, а не регулюватися відомчими нормативними актами.

Список використаних джерел: 1. Аванесов Г. А. Прогрессивная система отбывания лишения свободы / Г. А. Аванесов. – М.: Изд-во ВНИИ МООН СССР, 1970. – 48 с. 2. Якимович Ю. К. Правовая природа изменения условий содержания лишенных свободы и дальнейшее совершенствование исправительно-

трудового законодавства / Ю. К. Якимович // Новая конституция СССР и проблемы правоведения : [сборник / ред.: В. Ф. Волович и др.]. – Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1980. – С. 140–141. **3.** Інструкція про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі : затв. наказом М-ва юстиції України від 8 лют. 2012 р. № 222/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0213-12#n17>. **4.** Аванесов Г. А. Изменение условий содержания осужденных в процессе отбывания лишения свободы (прогрессивная система) / Г. А. Аванесов ; под ред. Н. А. Стручкова. – М. : Изд-во ВНИИ МООП СССР, 1968. – 152 с. **5.** Стручков Н. А. Курс исправительно-трудового права: проблемы Особенной части / Н. А. Стручков. – М. : Юрид. лит., 1985. – 256 с. **6.** Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затв. наказом М-ва юстиції України від 29 груд. 2014 р. № 2186/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14>. **7.** Положення про сектор максимального рівня безпеки при виправній колонії середнього рівня безпеки : затв. наказом Держ. департ. України з питань виконання покарань від 28 лип. 2005 р. № 124 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 33. – Ст. 1995. **8.** Рибянцев А. А. Кримінально-виконавчі засади зміни умов відбування покарання у виді позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Рибянцев Андрій Анатолійович. – Луганськ, 2011. – 257 с. **9.** Детков М. Г. ПКТ: факторы эффективности / М. Г. Детков, Г. А. Фирсов // Исправительно-трудовые учреждения. – 1978. – № 5. – С. 39–40.

Надійшла до редколегії 18.02.2016

Кревсун О. Н. Перевод осуждённого с одной исправительной колонии в другую. Проблемные вопросы правового регулирования

Рассмотрены некоторые вопросы несовершенства правового регулирования субинститута изменения условий содержания осуждённых в случае перевода их из одной исправительной колонии в другую. Важность этого субинститута заключается в том, что осуждённые своим поведением, отношением к общественно полезному труду и обучению имеют возможность изменить своё правовое положение как в сторону уменьшения режимных правоограничений, так и в сторону их увеличения. Проиллюстрировано применение указанного изменения условий содержания осуждённых на отдельных примерах.

Ключевые слова: прогрессивная система, исполнение наказания, субинститут, исправительная колония, условия содержания, перевод осуждённого.

Krevsun O. M. Prisoner's transfer from one correctional institution to another one. Issues of legal regulation

Transfer of sentenced from one correctional institution to another one is historically associated with the operation of the Irish progressive system of the execution of punishment, which, in turn, stipulated the improvement or deterioration of custody conditions of convicts.

The essence of prisoners' transfers from one correctional institution to another one is in qualitative changes of their legal status by strengthening or weakening

the limitations of the rights. Implementation of transfers is in the direct dependence on the behavior, attitude to work and learning. The impact of punishment and means of education can not entail corresponding changes in the convict's personality. Such measures for one category of prisoners achieve the objectives of correction process and resocialization, but for another depending on the personality changes that occurred during serving a sentence in the form of imprisonment, still remained the objectives. Possibility to change custody conditions is due, above all, to significant changes in convict's personality.

In general, change of custody conditions by transferring them from one correctional institution to another one allows significantly reduce or increase the degree of isolation, reduce or increase limitation of the rights and thus, to influence their behavior more effectively. The need for such change is due primarily to the fact that there are changes in the minds of convicts during the period of punishment, in their attitude towards themselves and others, to educational measures, to work and education. Long-term stay of convicts in the same conditions (in a limited social environment) is desirable and can not contribute to the correction process.

However, in practice the use of substitute of changing custody conditions of prisoners by transferring them from one correctional institution to another one encounters contradictions. The author of this scientific article has illustrated it by providing specific examples.

Keywords: progressive system, execution of punishment, substitute, correctional institution, custody conditions, prisoner's transfer.

